

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬОТНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ВОЄВОДА КАТЕРИНА ВАЛЕНТИНІВНА

УДК 378.147.091.33-027.561]:629.7.072(4)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З АВІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
В ЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕГІОНАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЦЕНТРАХ ІСАО**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Кропивницький – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Льотній академії Національного авіаційного університету, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
ПЛАЧИНДА ТЕТЯНА СТЕПАНІВНА,
Льотна академія Національного авіаційного університету, кафедра професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук,
завідувач кафедри.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
БАРАНОВСЬКА ЛІЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА,
Національний авіаційний університет,
кафедра педагогіки та психології професійної освіти, професор кафедри;

доктор педагогічних наук, професор
ДІДЕНКО ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу.

Захист відбудеться «10» жовтня 2018 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 23.144.02 Льотної академії Національного авіаційного університету, за адресою: зал засідань, 2 поверх, вул. Добровольського, 1, м. Кропивницький, 25005.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://www.glau.kr.ua> та в науково-технічній бібліотеці Льотної академії Національного авіаційного університету, за адресою: вул. Добровольського, 1, м. Кропивницький, 25005.

Автореферат розіслано «07» вересня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. С. Герасименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Динамічний розвиток світової авіаційної галузі засвідчує щорічне збільшення кількості авіамаршрутів, світового пасажиропотоку, що водночас спричинює посилення терористичної активності, зростання чисельності злочинних угруповань. Руйнівна сила тероризму становить усе більшу загрозу, нівелюючи географічні кордони та інтенсифікуючи небезпеку для мирного світового суспільства. Згідно з даними Глобального індексу тероризму, у світі за період з 2000 до 2015 року вчинено понад 70 тис. терористичних актів, що призвели до загибелі більше як 170 тис. осіб. За підрахунками Мережі авіаційної безпеки, у цей же період у світі відбулося 515 аварій та близько 11 тис. авіакатастроф, спричинених актами незаконного втручання (суїцидом, саботажем, захопленням повітряних суден) у діяльність міжнародної цивільної авіації.

Терористичні акти набувають глобального характеру, усе частіше об'єктом тероризму стають транспортні вузли, як-от аеропорти. На сьогодні вкрай важливо забезпечити авіацію кваліфікованими фахівцями з авіаційної безпеки, основним завданням яких є запобігання актам незаконного втручання в діяльність цивільної авіації або їх недопущення. До того ж євроінтеграційні процеси передбачають уніфікацію і стандартизацію авіаційних документів, підвищують вимоги до професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки, що суттєвою мірою залежить від її ефективної організації й використання нових методик навчання. Наразі кардинально змінюються підходи до організації освітнього процесу в навчальних закладах, а також триває активний пошук шляхів підвищення якості підготовки фахівців. Яскравим прикладом сучасної професійної підготовки фахівців зазначеного профілю є регіональні навчальні центри Міжнародної організації цивільної авіації («International Civil Aviation Organization» – ICAO) з авіаційної безпеки, два з яких працюють в Україні.

Науковці В. Афанасьєва, Д. Гузій, В. Дьожкін, Л. Король, М. Новікова, Т. Плачинда, В. Рижий та ін. називають ICAO провідною організацією міжнародного рівня, що не тільки регламентує діяльність авіаційної галузі, а й бере безпосередню участь у професійній підготовці авіаційних кадрів.

Закордонні дослідники Д. Вінколі, С. Дар, С. Денбі, Д. Еслер, І. Еррера, К. Лемос, Г. Михре, О. Нордсках, Ф. Фіоріно, С. Флемінг, К. Халверсен, Д. Хігдон, Т. Холт та ін. вивчали особливості професійної діяльності фахівців з авіаційної безпеки, а також проблеми й шляхи вдосконалення професійної підготовки зазначених фахівців. У працях вітчизняних науковців (В. Азат'ян, Л. Барановська, К. Будак, О. Керницький, О. Ковальчук, Г. Лещенко, Р. Макаров, Я. Мандрик, О. Москаленко, О. Підлубна, Т. Плачинда, Г. Пухальська, Д. Сіненко, Г. Сулова, С. Щербина та ін.) представлено результати досліджень стосовно особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі. Крім льотних закладів вищої освіти (ЗВО), професійну підготовку фахівців з авіаційної безпеки на території України проводять європейські регіональні навчальні центри ICAO. Аналіз досвіду професійної підготовки кадрів для цивільної авіації в регіональних навчальних центрах ICAO вможливить його екстраполяцію до вітчизняної професійної

освіти фахівців з авіаційної безпеки. У науковій літературі не зафіксовано ґрунтовних студій, присвячених проблемі професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в Україні.

Актуальність обраного наукового дослідження зумовлена необхідністю подолання суперечностей між: потребою в упровадженні прогресивного досвіду європейських регіональних навчальних центрів ІСАО з авіаційної безпеки в освітній процес льотних ЗВО та відсутністю ґрунтовних наукових розвідок із теорії і методики професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки; важливістю залучення сучасних педагогічних технологій в освітній процес ЗВО, що вдосконалювали б професійну підготовку фахівців з авіаційної безпеки, та браком опрацювання провідних методик, які використовують у європейських регіональних навчальних центрах ІСАО; імперативом використання порівняльного аналізу професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО та відсутністю рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення фахової підготовки кадрів для цивільної авіації у вітчизняних льотних ЗВО.

Актуальність подолання зазначених суперечностей аргументує доцільність обрання теми дослідження: ***«Професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Пропонована праця виконана згідно з тематичним планом наукового відділу Льотної академії Національного авіаційного університету в межах теми «Шляхи вдосконалення професійної підготовки фахівців авіаційної галузі» (номер державної реєстрації 0116U002028).

Тема дисертації затверджена вченою радою ВСП НАУ «Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету» (протокол № 8 від 08.12.2015) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 23.02.2016).

Мета дослідження полягає в з'ясуванні провідних особливостей організації професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО та в обґрунтуванні рекомендацій, що можуть бути реалізовані в льотних закладах вищої освіти України.

Для реалізації мети дослідження сформульовано такі **завдання**:

1) проаналізувати науково-теоретичну й науково-методичну літературу з порушеної теми, уточнити зміст ключових понять, схарактеризувати специфіку професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО;

2) дослідити законодавчу базу та виявити особливості професійної діяльності майбутніх фахівців з авіаційної безпеки;

3) описати зміст і форми організації професійної підготовки та методики навчання фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО;

4) виконати порівняльний аналіз професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІКАО та у вітчизняних льотних закладах вищої освіти;

5) розробити рекомендації щодо використання інноваційного досвіду професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІКАО.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІКАО.

Предмет дослідження – особливості організації професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІКАО та перспективи їх екстраполяції в навчальний процес льотних ЗВО України.

Для розв'язання завдань використано такі **методи дослідження**:

– *теоретичні* – аналіз і синтез наукової літератури в галузі загальної та авіаційної педагогіки, психології; опрацювання нормативних документів і статистичних даних міжнародних організацій щодо професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки; аналіз змісту, форм організації професійної підготовки та методик навчання фахівців з авіаційної безпеки для з'ясування їхніх особливостей;

– *історико-педагогічні* – порівняльно-історичний та історико-структурний аналіз наукових джерел і нормативних документів для порівняння подій та досягнень у галузі професійної підготовки фахівців у європейських регіональних навчальних центрах ІКАО на різних історичних етапах;

– *емпіричні* – спостереження для студіювання стану проблеми в педагогічній теорії і практиці освіти; анкетування й опитування слухачів та інструкторського складу європейських регіональних навчальних центрів ІКАО з авіаційної безпеки для з'ясування організаційних особливостей професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки;

– *порівняльний аналіз* – для виявлення спільного й відмінного в організації підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІКАО та Україні, а також із метою окреслення перспективних напрямів удосконалення професійної підготовки кадрів для цивільної авіації у вітчизняних льотних ЗВО.

Джерельну базу дослідження становлять нормативно-правові документи, зокрема «Стандарти» («Standards») та «Рекомендована практика» («Recommended Practices») ІКАО; освітні програми, навчально-методична документація, навчальні плани й навчальні програми європейських регіональних навчальних центрів ІКАО та ЗВО України; наукові й аналітичні праці вітчизняних і зарубіжних учених; матеріали, розміщені на електронних ресурсах та в довідково-енциклопедичних джерелах; матеріали періодики ІКАО («ICAO Journal», «ICAO States Today», «70 Years after Chicago», «ICAO TRIP Strategy Compendium», «ICAO TRIP Magazine», «Regional Report», «Products and Services Catalogue» тощо) й України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше: обґрунтовано теоретичні й практичні засади професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних

навчальних центрах ІСАО, з'ясовано сутність відмінностей у процесі навчання, обранні методів та організаційних форм; виконано історико-педагогічний аналіз становлення системи професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО та виокремлено особливості фахової підготовки зазначених фахівців в Україні; проведено порівняльний аналіз сучасної професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО й льотних ЗВО України, на основі якого сформульовано рекомендації з використання інноваційних ідей європейських регіональних навчальних центрів ІСАО під час професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки у вітчизняних ЗВО;

уточнено: теоретичну сутність понять «професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки», «професійна компетентність фахівця з авіаційної безпеки», «професійне становлення фахівця з авіаційної безпеки»; зміст і форми організації професійної підготовки та методики навчання фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО;

набули подальшого розвитку науково-педагогічні положення щодо напрямів удосконалення вітчизняної системи професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки, з огляду на прогресивний досвід європейських регіональних навчальних центрів ІСАО.

Практичне значення одержаних результатів аргументоване тим, що підготовлено навчально-методичний посібник «Професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки: позитивний досвід європейських регіональних навчальних центрів ІСАО та перспективи в Україні»; обґрунтовано можливості практичної реалізації матеріалів дослідження й провідних наукових положень для подальшого впровадження окремих елементів інноваційного підходу в навчання, що використовують у європейських регіональних навчальних центрах ІСАО, а також для теоретичного аналізу системи професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки, зокрема для викладачів фахових навчальних дисциплін, науковців порівняльної педагогіки, керівного складу льотних ЗВО України; для застосування в ході реформування організації навчання у вітчизняних льотних ЗВО, як-от у процесі розроблення навчальних програм дисциплін фахового спрямування, створення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки.

Основні положення й результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес ЗВО: Льотної академії Національного авіаційного університету (акт про впровадження № 01-08 / 1422 від 04.06.2018 р.), Харківського університету Повітряних сил імені І. М. Кожедуба (акт про впровадження б/н від 01.05.2018 р.), Національної академії прикордонної служби України імені Б. Хмельницького (акт про впровадження № 37/1/681 від 25.05.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі подані в дисертації наукові результати отримані автором самостійно. У праці апробаційного характеру, підготовленій у співавторстві [16], здобувачеві належить з'ясування ролі, місця та значення професійного становлення майбутніх фахівців з авіаційної безпеки.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати роботи представлено та успішно обговорено на науково-практичних конференціях і семінарах:

– *міжнародного рівня* – «Актуальні питання освіти і науки» (м. Харків, 2016 р.), «Управління високошвидкісними рухомими об'єктами та професійна підготовка операторів складних систем» (м. Кропивницький, 2016 р.), «Проблеми та перспективи професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграції» (м. Кропивницький, 2016 р.), «Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток» (м. Одеса, 2017 р.), «Фундаментальні та практичні дослідження: проблеми та результати» (м. Гданськ, 2017 р.);

– *усеукраїнського рівня* – «Авіація та космонавтика: стан, досягнення і перспективи» (м. Кропивницький, 2016 – 2017 рр.), «Особистість в екстремальних умовах» (м. Львів, 2017 р.), «Фундаментальна підготовка фахівців у природничо-математичній, технічній, агротехнологічній та економічній галузях» (м. Мелітополь, 2017 р.).

Публікації. Результати дослідження відображено в 17 наукових працях, із них: 7 статей у наукових фахових виданнях України; 1 стаття в зарубіжному виданні; 8 матеріалів і тез конференцій; 1 навчально-методичний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 255 найменувань, 16 додатків на 72 сторінках. Повний обсяг дослідження становить 301 сторінку. Обсяг основного тексту – 168 сторінок. Робота містить 11 рисунків та 5 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано обрання теми дисертації, її актуальність; умотивовано зв'язок роботи з науковими планами, темами; окреслено мету й завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про джерельну базу, упровадження, апробацію, публікації результатів наукового пошуку.

У **першому розділі** – «Теоретичні засади професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки як основа безпеки авіації» – аргументовано актуальність проблеми теорії і практики професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки; з'ясовано особливості професійної діяльності та вивчено нормативно-правові документи, що її регламентують; досліджено становлення системи професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІКАО.

Аналіз даних Глобального індексу тероризму («The Global Terrorism Index») та Мережі авіаційної безпеки («Aviation Safety Network») засвідчив, що вимоги до професійної діяльності фахівців з авіаційної безпеки постійно зростають, оскільки терористи використовують усе більш новітні й небезпечні способи та засоби для вчинення актів незаконного втручання на повітряному транспорті. З огляду на динаміку світового пасажиропотоку, констатовано щорічне збільшення кількості авіамаршрутів. У цьому руслі схарактеризовано роль і місце авіаційної безпеки в загальній системі безпеки цивільної авіації та

зосереджено увагу на важливості забезпечення суб'єктів авіаційної діяльності фахівцями названого профілю. Наголошено, що професійна підготовка фахівців у вітчизняних льотних ЗВО потребує вдосконалення, зокрема впровадження в освітній процес нових прогресивних ідей та методик навчання, тому вивчення закордонного досвіду професійної підготовки кадрів для цивільної авіації спонукає до оновлення освітніх програм і навчально-методичного забезпечення підготовки авіаційних фахівців, що покращить якість професійної освіти у вітчизняних льотних ЗВО.

Унаслідок осмислення наукових джерел і нормативно-правової бази у сфері професійної підготовки авіаційних фахівців, а саме фахівців з авіаційної безпеки, схарактеризовано основні її складники: теоретична підготовка, практична підготовка (в умовах реальної професійної діяльності), тренажерна підготовка, фізична та психологічна підготовка курсантів, що, зрештою, формують професійну готовність майбутнього фахівця з авіаційної безпеки до виконання професійної діяльності. Конкретизовано дефініції основних понять дослідження («професійна компетентність майбутніх фахівців з авіаційної безпеки», «професійне становлення фахівців з авіаційної безпеки»). Ключове поняття «професійна підготовка фахівця з авіаційної безпеки» потрактоване як багатоетапний процес навчання, у ході якого курсант здобуває фахові знання, уміння й навички, оволодіває фаховими компетентностями, формує готовність до провадження своєї професійної діяльності.

Окреслено основні кваліфікаційні вимоги до фахівців з авіаційної безпеки, а саме: придатність за станом здоров'я, відповідність освіти (обов'язкове проходження курсу професійної підготовки з авіаційної безпеки з отриманням сертифіката – для всіх працівників служби авіаційної безпеки, фахова вища освіта – для керівного складу), відсутність судимості, фізична підготовка та сформовані професійні компетентності фахівців зазначеного профілю, як-от уміння проводити перемовини зі злочинцями (терористами) та потенційно небезпечними особами, які загрожують безпечній діяльності цивільної авіації; навички виявлення потенційно небезпечних осіб; навички проведення технології огляду пасажирів, ручної поклажі, вантажу тощо; навички роботи з технічними засобами контролю на безпеку; спеціальна фізична підготовка з елементами самооборони для захисту пасажирів, авіаційного персоналу та власного життя від можливих загроз; уміння критично мислити, аналізувати ситуацію, що склалася, швидко ухвалювати рішення; уміння працювати в команді тощо. Запропоновано поділ процесу професійного становлення на три етапи: ознайомлення з фахом, формування професійної компетентності, виробнича практика.

З'ясовано основні недоліки сучасної професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки у вітчизняних льотних ЗВО. Зауважено, що більшість навчальних програм професійної підготовки містить неактуальну інформацію (щодо чинної нормативно-правової бази, сучасних вимог до фахівців з авіаційної безпеки, рівня й видів загроз із новими шляхами їх подолання та запобігання їм, інноваційних технологій у сфері авіаційної безпеки тощо);

розрив між теорією і практикою, спричинений нераціональним розподілом навчальних годин, низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення, тощо.

Досліджено та проаналізовано зміст авіаційної міжнародної й державної нормативно-правової бази, що регламентує забезпечення авіаційної безпеки. З'ясовано, що векторна спрямованість України на відповідність європейським вимогам авіаційної галузі передбачає підвищення рівня забезпечення авіаційної безпеки. Констатовано, що для відповідності сучасному рівневі авіаційних небезпек більшість державних законодавчих документів у сфері забезпечення авіаційної безпеки потребує оновлення через адаптацію міжнародної нормативно-правової бази. Основними документами, які регламентують діяльність фахівців з авіаційної безпеки, є «Конвенція про міжнародну цивільну авіацію», Додаток 17 «Міжнародні стандарти та рекомендована практика. Безпека. Захист цивільної авіації від актів незаконного втручання», «Керівництво з авіаційної безпеки», «Повітряний кодекс України», Закони України «Про боротьбу з тероризмом», «Про державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації», «Про затвердження Програми підготовки персоналу з авіаційної безпеки», наказ Державіаслужби «Про затвердження Положення про службу авіаційної безпеки».

Вивчено структуру, склад служби, умови відбору кандидатів, особливості їх підготовки, посадові обов'язки, права та кваліфікаційні характеристики фахівців служби авіаційної безпеки. Аналіз нормативних документів дав змогу підсумувати, що професійна діяльність фахівців служби авіаційної безпеки належить до «особливих умов професійної діяльності», оскільки вони виконують свої професійні обов'язки, перебуваючи в стані постійної напруженості й готовності до дій у разі кризових ситуацій, пов'язаних з актами незаконного втручання в діяльність цивільної авіації. З'ясовано, що специфіка професійної діяльності фахівців з авіаційної безпеки передбачає їх якісну професійну підготовку, яка залежить від наявності не лише бездоганних теоретичних знань, а й сформованої здатності застосовувати ці знання в реальній професійній діяльності. Ефективна підготовка кадрів для служби авіаційної безпеки вимагає побудови сучасного освітнього процесу на компетентнісному підході.

Зазначено, що ІКАО – це провідна установа, яка врегульовує та координує міжнародну співпрацю за різними напрямками діяльності цивільної авіації, а також має безперечний авторитет і вагомий вплив на світову діяльність авіатранспортної системи. Система професійної підготовки європейських регіональних навчальних центрів ІКАО пройшла тривалий шлях становлення у ХХ ст. У період із 1945 р. до 1983 р. організовано сім регіональних бюро (Європейське та Північноатлантичне – Париж, Африканське – Дакар, Близькосхідне – Каїр, Південноамериканське – Ліма, Азіатсько-Тихоокеанське – Бангкок, Північноамериканське та Карибського басейну – Мехіко, Східноафриканське – Найробі).

На підставі дослідженого матеріалу зроблено висновок, що ІКАО є стейкхолдером в організації та забезпеченні безпечної діяльності світової цивільної авіації. Із перших років свого існування ІКАО сприяє розвиткові

авіаційної галузі, розробляючи «Стандарти» і «Рекомендовані практики», а також створюючи власні навчальні майданчики для підготовки висококваліфікованих кадрів, які після завершення професійного навчання демонструють відповідність вимогам усіх міжнародних документів. На основі регіональних бюро ІСАО створено мережу регіональних навчальних центрів (зокрема в Європі). Згодом, у перші роки незалежності української держави, діяльність ІСАО була розширена, що засвідчують засновані в Києві європейські регіональні навчальні центри. Провідною стратегічною метою Міжнародної організації цивільної авіації задеклароване підвищення рівня авіаційної безпеки в усьому світі, досягнення якої передбачає професійну підготовку авіаційних кадрів, а саме фахівців з авіаційної безпеки.

У **другому розділі** – «Навчально-методична компонента професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО» – проаналізовано зміст та форми організації й методики професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО.

Визнано, що створення мережі регіональних навчальних центрів ІСАО є вагомим внеском у розвиток світової авіаційної спільноти. Сучасна мережа об'єднує 33 регіональні навчальні центри, 2 з яких працюють в Україні (Навчальний центр на базі Міжнародного аеропорту «Бориспіль», Інститут ІСАО на базі Національного авіаційного університету). Завдяки створеним центрам професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки ІСАО мінімізовано ризики появи кризових ситуацій і вчинення актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації, а також суттєво підвищено рівень авіаційної безпеки.

Схарактеризовано зміст професійної підготовки фахівців досліджуваного профілю. Констатовано, що базовий курс з авіаційної безпеки «Aviation Security Training Packages / BASIC (ASTP / BASIC)» є фундаментальним у переліку дисциплін, передбачених навчальними планами Інституту ІСАО в Національному авіаційному університеті. Проаналізовано досвід викладання навчальних курсів і з'ясовано, що специфіка професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки набуває позитивного результату в разі комбінування традиційних і нетрадиційних форм навчання. Виявлено, що увагу акцентовано на практичній підготовці, оскільки слухачі, зазвичай, порівняно швидше й краще засвоюють інформацію під час практичних занять. У ході навчання обговорюють активність терористів для подальшого прогнозування їхніх дій, для передбачення превентивних заходів із метою убезпечення цивільної авіації від актів незаконного втручання.

Наразі європейські регіональні навчальні центри ІСАО проводять професійну підготовку фахівців з авіаційної безпеки за кількома напрямками: «Базовий курс з авіаційної безпеки», «Підготовка інструкторів з авіаційної безпеки», «Управління кризовими ситуаціями», «Підготовка державних інспекторів з авіаційної безпеки», «Авіаційна безпека для фахівців, що займаються обробкою вантажу та поштових відправлень», «Авіаційна безпека для керівного складу авіаційного суб'єкта», «Практикум з управління

ризиками», «Підготовка фахівців, які здійснюють патрулювання та охорону об'єктів авіаційних підприємств», «Підготовка з авіаційної безпеки керівного складу авіаційних суб'єктів», «Підготовка операторів спеціальних технічних засобів контролю на безпеку», «Авіаційна безпека для керівників середньої ланки служби авіаційної безпеки авіаційного підприємства», «Підготовка персоналу, що здійснює контроль на безпеку без використання рентгенівських установок» й ін.

Сучасна система професійної підготовки авіаційних фахівців перебуває в стані постійного розвитку та модернізації, маючи на меті створення належних умов для підготовки кадрів з огляду на рівень терористичних загроз і кризових ситуацій місцевого, державного та світового рівня. Авторитет регіональних навчальних центрів ICAO щороку зростає саме завдяки якійс підготовці авіаційних кадрів, чого досягають через упровадження в навчальний процес прогресивних методик, а також через налагодження тісного контакту з авіаційними адміністраціями багатьох країн для регіоналізації міжнародних навчальних програм і визнання національних програм підготовки авіаційних фахівців, застосування прогресивного досвіду.

З'ясовано, що ефективність організації професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ICAO залежить від низки критеріїв: чітко окреслений зміст курсу; забезпеченість висококваліфікованими викладачами; наявність належної матеріально-технічної бази; свідоме відвідування занять і попередня базова підготовка слухачів. Унаслідок аналізу навчального плану-графіка курсу «ASTP / BASIC» виявлено, що для теоретичних (лекційних) занять і самостійного опрацювання матеріалу слухачів передбачено майже по 42 % часу, для практичної підготовки – 13 %, для контрольних заходів (перевірки знань) – 3 %. Зауважено, що курс «ASTP / BASIC» є базовим (узагальнювальним), така кількість практичних занять достатня для формування в слухачів фахових компетентностей. У процесі професійної підготовки авіаційних фахівців, зокрема фахівців з авіаційної безпеки, ICAO використовує власні запатентовані пакети навчальних програм «TRAINAIR PLUS», побудовані на компетентнісному підході. Посутню увагу зосереджено на методиках «workshop», що являють собою процес активної взаємодії співбесідників із вільним висловленням думок, без диференціації учасників за статусом (слухач / викладач).

Навчання в регіональних навчальних центрах ICAO з авіаційної безпеки подібне до дуальної системи навчання, оскільки професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки відбувається на замовлення працедавця. Пріоритетом для учасників курсу є формування професійних компетентностей у процесі практичної підготовки через професійну діяльність безпосередньо на майбутньому робочому місці.

На сучасному етапі розвитку професійної освіти зафіксовано тенденцію до поширення інтеграційних процесів, інтернаціоналізації освіти, активізовано програми обміну позитивним досвідом, педагогічними ідеями й технологіями, що спрямовані на розвиток, зближення та уніфікацію національних систем освіти провідних країн світу, зокрема європейських. Українська освітня

система в умовах євроінтеграції повинна більш активно впроваджувати сучасні освітні методики в навчальний процес, використовуючи закордонний досвід у професійній підготовці фахівців авіаційної галузі.

У **третьому розділі** – «Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО та в Україні» – досліджено тенденції розвитку професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в Україні; подано результати компаративного аналізу професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО та в ЗВО України; схарактеризовано відмінності й розроблено рекомендації щодо використання прогресивного досвіду ІСАО в аспекті професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки.

В умовах глобального розвитку системи авіаційних сполучень і збільшення обсягу пасажироперевезень сучасні аеропортові комплекси, зокрема українські, потребують кваліфікованих фахівців з авіаційної безпеки, які змогли б якісно виконувати свої професійні обов'язки. З'ясовано, що в Україні професійну підготовку фахівців з авіаційної безпеки проводить близько 12 навчальних організацій, серед яких лише один заклад вищої освіти – Льотна академія Національного авіаційного університету.

Проаналізовано особливості організації навчального процесу в Льотній академії Національного авіаційного університету. Досліджено навчальний план підготовки майбутніх фахівців з авіаційної безпеки (бакалаврат), його основні складники, описано розподіл годин, передбачених для кожного виду підготовки. Наголошено, що програма підготовки курсантів льотного ЗВО потребує реформування. Це пов'язане переважно із сумісним навчанням у межах однієї навчальної програми курсантів різних фахових спрямувань (диспетчер координаційного центру пошуку та рятування / технік аварійно-рятувальних робіт). Також існує проблема перевантаження курсантів дисциплінами, які не є професійно орієнтованими.

З'ясовано, що кількість годин, запланована для практичної підготовки фахівців з авіаційної безпеки, недостатня, це спричинює розрив між теорією і практикою та сповільнює процес набуття курсантом професійної компетентності для подальшого професійного становлення й формування його конкурентоспроможності як фахівця з авіаційної безпеки.

На підставі компаративного аналізу навчальних програм професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО та національної системи підготовки підсумовано, що вітчизняні льотні ЗВО потребують термінового оновлення матеріально-технічної бази для проведення наочних занять. Потенційним ефективним шляхом розв'язання окресленої проблеми назване впровадження в освітній процес підготовки майбутніх фахівців з авіаційної безпеки інноваційних методик і технологій, наприклад, комп'ютерних програм (тренажерів та симуляторів) для відпрацювання техніки виявлення небезпечних предметів за допомогою рентгенівських установок (інтроскопів). Навчальні центри ІСАО

з авіаційної безпеки активно використовують тренажери й симулятори в професійній підготовці слухачів, забезпечуючи якісну підготовку.

Обґрунтовано думку, що стан професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в льотному ЗВО можна поліпшити через упровадження закордонного досвіду європейських регіональних навчальних центрів ІСАО. Доцільним визнане використання в процесі професійної підготовки навчальних програм «TRAINAIR PLUS», побудованих на методі аналізу професійних компетентностей авіаційних фахівців. Для вітчизняного освітнього процесу рекомендовано проводити активні аудиторні заняття, зокрема за методикою «workshop».

За результатами наукового пошуку зроблено висновок, що провідним і необхідним для впровадження у вітчизняних ЗВО є досвід застосування елементів дуального навчання, що дає змогу підвищувати якість підготовки курсантів і покращувати результативність їх успішного працевлаштування за фахом. Виявлено, що низький рівень працевлаштування випускників вітчизняних льотних ЗВО за фахом спричинений передовсім недостатньо ефективною співпрацею між міністерством-замовником кваліфікованих авіаційних кадрів (Міністерство інфраструктури України) та міністерством, якому підпорядковані льотні ЗВО (Міністерство освіти і науки України), через що освітні установи не завжди орієнтуються, «скільки» і «яких» фахівців наразі потребують суб'єкти авіаційної галузі.

Дослідження підготовки фахівців з авіаційної безпеки в Україні послугувало підставою для формулювання рекомендацій, що сприятимуть позитивній динаміці в підготовці фахівців з авіаційної безпеки: на міністерському рівні – налагодження співпраці між профільними міністерствами; створення умов для впровадження дуальної системи навчання в льотних ЗВО; сприяння оновленню й адаптації вітчизняної нормативно-правової бази до європейських вимог; на стратегічному рівні – реорганізація діяльності ЗВО; на структурному рівні – підвищення якості процесу професійного навчання; на організаційному рівні – налагодження співпраці з навчальними центрами ІСАО, державними та приватними суб'єктами авіаційної діяльності; на змістовому рівні – удосконалення змісту професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки; на процесуальному рівні – розвиток професійних компетентностей фахівців з авіаційної безпеки для ефективного провадження професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації виконано цілісний науковий аналіз професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО. На підставі результатів дослідження запропоновано розв'язання наукової проблеми, що стосується вдосконалення професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в льотних ЗВО України. Отримані в ході порівняльно-педагогічного аналізу підсумки засвідчують досягнення мети, виконання поставлених завдань і слугують підґрунтям для формулювання концептуальних положень.

1. Унаслідок аналізу наукових джерел із теорії і практики професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки з'ясовано, що фахова підготовка в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО є специфічною, раціонально (вдало) поєднує кілька види професійної підготовки, а саме: теоретичну, тренажерну, психологічну, практичну (в умовах реальної професійної діяльності). Це передбачає формування компетентнісного фахівця, здатного швидко ухвалювати рішення в стресових ситуаціях, виявляти потенційно небезпечних осіб, урегульовувати конфліктні ситуації, працювати в команді, усебічно сприяти підвищенню рівня авіаційної безпеки та бути готовим до оперативних дій у разі виникнення акту незаконного втручання в діяльність цивільної авіації. Виявлено недоліки, що пов'язані здебільшого з процесом становлення фахівця з авіаційної безпеки під час навчання у вітчизняному льотному ЗВО. Проаналізовано поняттєво-категорійний апарат дослідження й уточнено зміст базисних понять («професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки», «професійна компетентність фахівця з авіаційної безпеки», «професійне становлення фахівця з авіаційної безпеки»). Ключове поняття роботи «професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки» потрактоване як багатоетапний процес навчання, у ході якого курсант здобуває фахові знання, уміння й навички, оволодіває фаховими компетентностями, формує готовність до провадження своєї професійної діяльності. За результатами дослідження запропоновано власний розподіл процесу становлення зазначених фахівців, що проходить упродовж трьох диференційованих етапів, а саме: ознайомлення з фахом, формування професійної компетентності, виробнича практика. Розвиток сучасної авіаційної галузі впливає на зміст, форми організації та методики навчання професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки.

На основі дослідженого матеріалу з'ясовано, що ІСАО не лише узагальнює практичний досвід і поширює авіаційні «Стандарти» та «Рекомендовану практику», а й проводить професійну підготовку кваліфікованих фахівців для світової авіаційної спільноти. Професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки організована в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО за власними навчальними програмами.

2. Досліджено законодавчу базу й нормативні документи, що містять основні вимоги до фахівців служби авіаційної безпеки, зокрема щодо їхніх функцій, прав, обов'язків тощо. Професійна діяльність фахівців служби авіаційної безпеки є досить напруженою та потребує особливої зосередженості й уважності під час заходів із контролю на безпеку пасажирів, членів екіпажу, ручної поклажі, багажу, поштових відправлень, консульських валіз, бортового харчування тощо; організації, контролю й упорядкування пропускового та внутрішнього об'єктового режиму; перевірки документів пасажирів і членів екіпажу, документації на перевезення багажу, вантажу, поштових відправлень, бортового харчування тощо; супроводу пасажирів у контрольованих зонах і депортованих осіб на борту повітряного судна; передпольотних, післяпольотних та спеціальних оглядів повітряних суден; унеможливлення контакту пасажирів, які пройшли контроль на безпеку, із тими особами, що

його не пройшли; урегулювання кризових ситуацій і припинення актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації. Підсумовано, що професійна діяльність фахівців з авіаційної безпеки проходить в особливих умовах праці з непостійною дією екстремальних чинників. Така професія вимагає від фахівців особливої уваги й сконцентрованості навіть у разі виникнення кризових ситуацій та актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації.

На підставі вивчення сучасних міжнародних і національних нормативно-правових документів, які регулюють професійну діяльність фахівців з авіаційної безпеки, виявлено, що чинна законодавча система сформована з огляду на здобутки науково-технічного розвитку; швидке зростання попиту на авіаційні послуги; подолання терористичної активності, яка загрожує безпечній діяльності цивільної авіації. Досліджено основні документи, що регламентують професійну діяльність фахівців з авіаційної безпеки на різних рівнях – від внутрішньоукраїнських до міжнародних конвенцій, «Стандартів» і «Рекомендованої практики» ІКАО, «Повітряного кодексу», законів України, положень, наказів тощо. Наголошено, що вітчизняні законодавчі документи потребують оновлення й адаптації відповідно до міжнародних вимог.

3. Схарактеризовано діяльність європейських регіональних навчальних центрів ІКАО з авіаційної безпеки та описано основні особливості організації професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки. У структурі навчального плану передбачено низку компонентів: курси, що проводить штаб-квартира ІКАО; курси під егідою ІКАО; національні курси; курси, що перебувають на стадії розроблення. Навчальний матеріал максимально орієнтований на реальний стан авіаційної безпеки з урахуванням можливих загроз безпечній діяльності цивільної авіації (незаконне захоплення повітряних суден, заручників, приміщень суб'єкта авіаційної діяльності; насильницьке проникнення на борт повітряного судна чи на територію аеропортового комплексу; розміщення на борту повітряного судна або на території суб'єкта авіаційної діяльності зброї, вибухових пристроїв, небезпечних предметів чи речовин, призначених для досягнення злочинних цілей; використання повітряного судна як засобу для заподіяння шкоди здоров'ю або смерті невинних людей / матеріальної шкоди / майну чи навколишньому природному середовищу; навмисне повідомлення неправдивої інформації, що ставить під загрозу безпеку повітряного судна під час польоту чи на землі, безпеку пасажирів, членів екіпажу та іншого обслуговувального авіаційного персоналу суб'єкта авіаційної діяльності). Аналіз професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки засвідчив, що її основною рисою є компетентно-практична спрямованість. Серед позитивних ознак організації професійної підготовки в європейських регіональних навчальних центрах ІКАО з авіаційної безпеки названі елементи дуального навчання, що ґрунтоване на проходженні практичної підготовки безпосередньо на робочому місці для формування професійних компетентностей.

Концепція розвитку ключових професійних компетентностей закладена в основу власних запатентованих стандартних пакетів програм підготовки

«TRAINAIR PLUS». Такі програми відкриті, їх використовують усі регіональні навчальні центри ICAO. Із-поміж форм організації професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ICAO виокремлено: теоретичні заняття, самостійну роботу, практичну та тренажерну підготовку. Ефективності професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки досягають завдяки використанню специфічних методик в освітньому процесі: застосування методики профайлінгу, що практикують безпосередньо серед авіапасажирів на аеровокзалах; використання методики «workshop» у межах динамічного аудиторного навчання; послуговування тренажерними програмами для відпрацювання техніки виявлення небезпечних предметів у ручній поклажі, вантажу, поштових відправленнях, бортовому харчуванні тощо. В освітньому процесі європейських регіональних навчальних центрів ICAO основну увагу зосереджено на розвитку професійних компетентностей. Крім того, акцентовано й на розвитку критичного мислення, вміння працювати в команді, на саморозвитку, формуванні вміння ухвалювати рішення в кризових ситуаціях тощо.

4. На підставі порівняльного аналізу професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ICAO та льотних ЗВО України констатовано спрямованість на досягнення однакової мети – формування кваліфікованого конкурентоспроможного фахівця з авіаційної безпеки, який відповідає сучасним вимогам авіаційної галузі та повністю готовий до виконання професійних завдань.

Диференційовано основні відмінності в професійній підготовці фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ICAO та в льотних ЗВО. Виявлено, що слухачі навчальних центрів ICAO з авіаційної безпеки проходять курс професійної підготовки за власними запатентованими пакетами навчальних програм «TRAINAIR PLUS», які побудовані на методі аналізу професійних ситуацій авіаційних фахівців. Унікальність та ефективність професійної підготовки в регіональних навчальних центрах ICAO засвідчує домінування практичної підготовки слухачів у безпосередньому професійному середовищі завдяки використанню елементів дуального навчання. Аудиторне навчання доповнене методикою «workshop» для розвитку активної колективної думки, методикою визначення потенційно небезпечних осіб (профайлінгу), тренажерною підготовкою для відпрацювання техніки виявлення небезпечних предметів за допомогою стимуляторів рентгенівських установок (інтроскопів). Зафіксовано, що навчальні програми ICAO не містять загальноосвітньої компоненти. Після завершення курсу професійної підготовки слухачі проходять фінальний тест, у разі успішного його складання отримують сертифікат міжнародного зразка та право працювати за фахом.

Водночас зауважено, що у вітчизняних льотних ЗВО професійна підготовка майбутніх фахівців з авіаційної безпеки (курсантів) суттєво відрізняється. Подібний за структурою навчальний план підготовки бакалаврів містить, крім дисциплін професійного спрямування, курси соціально-економічного, гуманітарного й природничо-наукового характеру. Під час вивчення таких дисциплін у курсантів формується творче мислення, вміння

адекватно сприймати й аналізувати ситуацію з подальшим ухваленням адекватного рішення. Опанування курсів сприяє розвитку фахівця як особистості та професіонала. У процесі практичної підготовки курсанти відпрацьовують професійні вміння й навички та безпосередньо ознайомлюються з роботою всіх служб, які забезпечують функціонування суб'єкта авіаційної діяльності, формуючи уявлення про діяльність авіаційної галузі. Констатовано брак часу, передбаченого для практичної підготовки. Звернено увагу на ефективність використання віртуально-навчальної платформи «Moodle» як додаткового засобу організації самостійної роботи, що оптимізує налагодження співпраці між викладачем і курсантом. Після завершення професійної підготовки курсанти складають комплексний державний іспит, за його результатами отримують диплом про вищу освіту, який засвідчує високий рівень їхньої теоретичної підготовки, але водночас не компенсує браку досвіду практичної підготовки, що зумовлює складність працевлаштування за фахом. Освітні програми вітчизняних льотних ЗВО не передбачають проходження міжнародної сертифікації з авіаційної безпеки.

В Україні професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки зосереджена здебільшого на формуванні ґрунтового теоретичного базису, натомість у європейських регіональних навчальних центрах ІСАО основний акцент зроблений на компетентнісному підході та на практичній компоненті, а домінуюча частина практичної підготовки організована на робочому місці в службі авіаційної безпеки.

5. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки у вітчизняних льотних ЗВО на міністерському, стратегічному, структурному, організаційному, змістовому, процесуальному рівнях. Реалізація запропонованих напрямів упровадження позитивного досвіду європейських регіональних навчальних центрів ІСАО з підвищення рівня авіаційної безпеки передбачає: налагодження взаємин між усіма зацікавленими сторонами (європейські регіональні навчальні центри ІСАО, Міністерство освіти і науки України, Міністерство інфраструктури України, льотні заклади вищої освіти, суб'єкти авіаційної діяльності); оновлення вітчизняної нормативно-правової бази з авіаційної безпеки; удосконалення навчальних програм льотних ЗВО; модернізація їхньої науково-методичної та матеріально-технічної бази, підвищення ефективності самостійної роботи курсантів тощо.

Дисертаційна робота не вичерпує всіх аспектів вивчення проблеми творчого використання вітчизняною практикою позитивного досвіду професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрів ІСАО. Отримані результати доводять необхідність подальшого теоретичного й експериментального студіювання задекларованого питання. Перспективним напрямом наукових пошуків назване, зокрема, окреслення шляхів удосконалення професійної підготовки авіаційних фахівців, з огляду на провідний досвід європейських регіональних навчальних центрів ІСАО.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати

1. **Стасевич К. В.** Актуальні проблеми теорії та практики професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ, 2016. Вип. 49 (102). С. 188–194.
2. **Стасевич К. В.** Професійне становлення майбутніх фахівців з авіаційної безпеки. *Педагогічні науки. Фаховий науковий журнал «Вісник Черкаського університету»*. Черкаси: ред.-вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2016. № 13. С. 72–77.
3. **Воєвода К. В.** Методика Workshop у професійній підготовці фахівців з авіаційної безпеки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки [гол. ред. О. В. Діденко]. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2017. № 4 (11). С. 110–122.
4. **Воєвода К. В.** Організація навчання майбутніх фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО. *Наукові записки*: зб. наук. статей / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; упор. Л. Л. Макаренко. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 135. С. 52–58.
5. **Воєвода К. В.** Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних центрах ІСАО та Україні. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ, 2017. Вип. 56–57 (109–110). С. 112–122.
6. **Стасевич К. В.** Аналіз змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з авіаційної безпеки в Європейських регіональних навчальних центрах ІСАО. *Педагогіка. Фундаментальные и прикладные исследования: проблемы и результаты*. Pedagogika. Badania podstawowe i stosowane: wyzwania i wyniki 30.05.2017 – 31.05.2017. Гданськ / Gdańsk, 2017. С. 106–109.
7. **Воєвода К. В.** Особливості професійної діяльності фахівців з авіаційної безпеки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки [гол. ред. О. В. Діденко]. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2018. № 1 (12). С. 65–75.
8. **Воєвода К. В.** Практична підготовка фахівців з авіаційної безпеки, її особливості та види. *Науковий вісник Льотної академії*. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. [редкол.: Т. С. Плачинда (голов. ред.) та ін.]. Кропивницький: ЛА НАУ, 2018. Вип. 3. С. 59–65.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. **Стасевич К. В.** Політика ІСАО щодо професійної підготовки фахівців цивільної авіації. *Управління високошвидкісними рухомими об'єктами та професійна підготовка операторів складних систем*: матеріали 5 Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Кропивницький, 24 – 25 листопада 2016 р.). Кропивницький: Вид-во КЛА НАУ, 2016. С. 33–34.

10. **Стасевич К. В.** Професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки за новою методологією в регіональних навчальних центрах ІСАО. *Збірник центру наукових публікацій «ХОГОКЗ» за матеріалами 4 Міжнародної наук.-практ. конференції «Актуальні питання освіти і науки»* (м. Харків, 10 – 11 листопада 2016 р.): зб. статей (рівень стандарту, академічний рівень). Харків: Центр наукових публікацій ХОГОКЗ, 2016. С. 418–422.

11. **Стасевич К. В.** Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців з авіаційної безпеки у процесі навчальної діяльності. *Стан, досягнення і перспективи*: матеріали 36 Всеукраїнської наук.-практ. конференції молодих вчених і курсантів, присвяченої Всеукраїнському дню авіації і космонавтики (м. Кіровоград, 12 квітня 2016 р.). Кіровоград: Вид-во КЛА НАУ, 2016. С. 384–385.

12. **Стасевич К. В.** Аналіз змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО. *Стан, досягнення і перспективи*: матеріали 37 Всеукраїнської наук.-практ. конференції молодих учених, курсантів та студентів, присвяченої Всесвітньому Дню авіації і космонавтики (м. Кропивницький, 12 квітня 2017 р.). Кропивницький: КЛА НАУ, 2017. Ч. 2. С. 289–290.

13. **Стасевич К. В.** Компетентнісний підхід у професійній підготовці авіаційних фахівців. *Науковий вісник Льотної академії*. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. [редкол.: Т. С. Плачинда (голов. ред.) та ін.]. Кропивницький: КЛА НАУ, 2017. Вип. 1. С. 163–167.

14. **Стасевич К. В.** Практична підготовка як важливий компонент професійної освіти майбутніх фахівців з авіаційної безпеки. *Особистість в екстремальних умовах*: матеріали VIII Всеукраїнської наук.-практ. конференції (м. Львів, 12 травня 2017 р.). Львів: ФОП Корпан Б. І., 2017. С. 111–113.

15. **Стасевич К. В.** Професійне становлення майбутніх фахівців служби авіаційної безпеки як складний психолого-педагогічний процес. *Фундаментальна підготовка фахівців у природничо-математичній, технічній, агротехнологічній та економічній галузях*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції з міжнародною участю (м. Мелітополь, 11 – 13 вересня 2017 р.) [авт. кол.: Благодаренко Л. Ю., Кюрчев В. М., Сосницька Н. Л., Шут М. І. та ін.]. Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2017. С. 159–162.

16. **Стасевич К. В., Плачинда Т. С.** Професійне становлення майбутніх фахівців з авіаційної безпеки як запорука якісної професійної підготовки курсантів. *Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток*: матеріали VI Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 – 25 березня 2017 р.). Одеса: ОДУВС, 2017. С. 32–33.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати

17. **Воєвода К. В.** Професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки: позитивний досвід європейських регіональних навчальних центрів ІСАО та перспективи в Україні: навч.-метод. посіб. Кропивницький: КЛА НАУ, 2017. 68 с.

АНОТАЦІЇ

Воєвода К. В. Професійна підготовка фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Льотна академія Національного авіаційного університету, Кропивницький, 2018.

Роботу присвячено дослідженню професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах Міжнародної організації цивільної авіації (ІСАО). З'ясовано особливості професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки. Проаналізовано науково-педагогічну й нормативно-правову базу щодо професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки.

Схарактеризовано особливості організації професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО, що виявляються в компетентнісному підході до навчання, домінуванні практичної підготовки, використанні елементів дуального навчання, ефективній співпраці з іншими навчальними центрами ІСАО, оперативному обміні актуальною інформацією.

На підставі порівняльного аналізу сучасного стану професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО та в Україні окреслено особливості організації навчання, що спрямовані на досягнення належного рівня професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки, готових до виконання своїх професійних обов'язків. Схарактеризовано зміст, форми організації та методики навчання професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО.

Систематизація прогресивного досвіду професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки в європейських регіональних навчальних центрах ІСАО вможливила окреслення потенційних шляхів екстраполяції такої практики в освітній процес льотних закладів вищої освіти України. Рекомендовано вдосконалення професійної підготовки фахівців з авіаційної безпеки на міністерському, стратегічному, структурному, організаційному, змістовому та процесуальному рівнях.

Ключові слова: авіаційна безпека, фахівець з авіаційної безпеки, професійна підготовка майбутнього фахівця з авіаційної безпеки, цивільна авіація, Міжнародна організація цивільної авіації (ІСАО), льотні заклади вищої освіти.

Воевода Е. В. Профессиональная подготовка специалистов по авиационной безопасности в европейских региональных учебных центрах ИСАО. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального

образования». – Лётная академия Национального авиационного университета, Кропивницкий, 2018.

Работа посвящена исследованию профессиональной подготовки специалистов по авиационной безопасности в европейских региональных учебных центрах Международной организации гражданской авиации (ИКАО). Раскрыта сущность, особенности содержания и структуру профессиональной подготовки специалистов по авиационной безопасности. Проанализированы научно-педагогическая и нормативно правовая базы профессиональной подготовки специалистов авиационной безопасности.

Охарактеризованы особенности организации профессиональной подготовки специалистов по авиационной безопасности в европейских региональных учебных центрах ИКАО, которые проявляются в компетентностном подходе к обучению, доминировании практической подготовки, дуальной системы обучения, эффективном сотрудничестве с другими учебными центрами ИКАО, оперативном обмене информацией.

На основании сравнительного анализа современного состояния профессиональной подготовки специалистов по авиационной безопасности в европейских региональных учебных центрах ИКАО и Украины определены разные подходы к организации обучения, направленных на обеспечение надлежащего уровня профессиональной подготовки специалистов по авиационной безопасности, готовых к выполнению своих профессиональных обязанностей. Охарактеризованы цель, содержание, задачи, методы, формы организации профессиональной подготовки специалистов по авиационной безопасности в европейских региональных учебных центрах ИКАО и Украины.

Систематизирован прогрессивный опыт профессиональной подготовки специалистов по авиационной безопасности в европейских региональных учебных центрах ИКАО и намечены отдельные возможные пути экстраполяции в образовательный процесс летных высших учебных заведений Украины. Так, нами рекомендуется усовершенствования профессиональной подготовки специалистов по авиационной безопасности на министерском, стратегическом, структурном, организационном, содержательном и процессуальном уровнях.

Ключевые слова: авиационная безопасность, специалист по авиационной безопасности, профессиональная подготовка будущего специалиста по авиационной безопасности, гражданская авиация, Международная организация гражданской авиации (ИКАО), летные заведения высшего образования.

Voievoda K.V. Professional training of aviation security specialists at European regional ICAO training centers. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 «Theory and Methods of Professional Training» – Flight Academy of the National Aviation University, Kropyvnytskyi, 2018.

The dissertation is devoted to the study of professional training of aviation security specialists at the European Regional Training Centers of International Civil Aviation Organization (ICAO). The essence, peculiarities of the content and structure

of professional training of aviation safety specialists have been revealed. The scientific-pedagogical and legislative basis for professional training of aviation security specialists has been analyzed.

The peculiarities of the organization of professional training of aviation security specialists in the European regional ICAO training centers have been characterized, namely: competent approach to training, domination of practical training, dual system of education, effective cooperation with other ICAO training centers, quick information exchange.

Based on the comparative analysis of the current state of professional training of aviation security specialists at the regional ICAO training centers in Europe and in Ukraine, different approaches to the organization of training have been determined, which are aimed at providing the appropriate level of training of aviation security specialists. The purpose, content, tasks, methods, forms of professional training of aviation security specialists at European and Ukrainian ICAO training centers have been described.

The experience of professional training of aviation security specialists at European regional ICAO training centers has been investigated and some ways of its implementation into the educational process of Ukrainian higher educational institutions have been outlined. At the governmental level it is needed: to establish relations between the relevant ministries, namely, between the Ministry of Education and Science of Ukraine and the Ministry of Infrastructure; to create the necessary conditions for the implementation of the dual system of training at Higher Flight Educational Establishments; to promote the updating and adaptation of the national legislation to European requirements. At the strategic level it is needed: to introduce particular principles of the autonomy of higher flight educational establishments, concerning the rational distribution of hours of general and professional disciplines; to use the progressive experience of ICAO training centers in aviation safety and security in the educational process; to adapt curricula by using the latest technologies in the professional training of aviation security specialists; to ensure the connection between theory and practice during training through cooperation with aviation companies. At the structural level it is recommended: to engage students in active learning activities, which encourages them to adequately analyze the situation, forming their own thinking, self-development and self-improvement; to facilitate teachers' motivation in their professional development, to exchange experience with other higher flight educational establishments or training centres providing training in aviation security by sending them to upgrade qualifications courses; to develop new curricula for vocational training tailored to the present requirements; to reorganize classroom teaching by introducing innovative approaches to studying. At the organizational level, it is needed: to monitor the situation regarding the current requirements for aviation security specialists by establishing links with state and private aviation enterprises with the perspective of students' employment; to establish cooperation with European regional ICAO training centers for aviation security personnel, and obtaining the internationally recognized certificates; to engage aviation security specialists in professional training. At the content level it is needed: to develop syllabi for the professional training of aviation specialists, which is based

on a competent approach, ICAO experience, and which is aimed at minimizing the gap between theory and practice; to develop educational programs using IT technologies (simulators); to involve students in distance learning by means of using modern educational electronic platforms; to update information, scientific, methodical and technical basis in accordance with current requirements of professional training of aviation safety specialists. At the procedural level it is recommended: to focus on a competency-based approach to studying, development of professional skills to adequately react in non-standard situations and to be prepared to perform professional duties in extreme working conditions.

Key words: aviation safety, aviation safety specialist, professional training of a future aviation security specialist, civil aviation, ICAO (International Civil Aviation Organization), higher flight educational establishments.

Підписано до друку 04.09.2018. Формат 60x84/16.
Умов. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Замов. № 0325.
Свідоцтво держ. реєстру ДК №977 від 05.07.2002 р.

Видавництво ЛА НАУ.
м. Кропивницький, вул. Добровольського, 1, тел. 39-44-37